

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Wat is KIJK!	7
1.1 Visie en uitgangspunten	11
1.2 Ontwikkeling en leren	17
1.3 Het kinderlijk brein	17
1.4 Observeren	19
2. KIJK! 1-2-observatiesysteem	25
2.1 Registreren	27
2.2 Basisgegevens	28
2.2.1 Basiskenmerken	28
2.2.2 Betrokkenheid	32
2.2.3 Risicofactoren	41
2.3 Ontwikkelingslijnen	47
2.3.1 Sociale en emotionele ontwikkeling: Zelfbeeld, Relatie met volwassenen, Relatie met andere kinderen	47
2.3.2 Spelontwikkeling	61
2.3.3 Taakgerichtheid en zelfstandigheid	70
2.3.4 Motoriek en Tekenontwikkeling	74
2.3.5 Zintuiglijke waarneming: Visueel en Auditief	92
2.3.6 Mondelinge taalontwikkeling en Beginnende geletterdheid	99
2.3.7 Oriëntatie: Lichaamsoriëntatie, Ruimtelijke oriëntatie, Tijdsoriëntatie	117
2.3.8 Beginnende gecijferdheid en Logisch denken	128
3. Werken met het KIJK! Dagboek	147
4. Analyseren van de KIJK!-rapporten	153
4.1 Het Individueel rapport	156
4.2 Het Groepsrapport	161
5. Plannen van een beredeneerd onderwijsaanbod	165
5.1 Aandachtspunten voor het kiezen van een aanpak	167
6. KIJK! en handelingsgericht werken (HGW)	173
7. KIJK! en dieper kijken	181
7.1 KIJK! en dyslexie	183
7.2 KIJK! en ontwikkelingsvoorsprong	191
8. Statistische gegevens omtrent validiteit en normering	195

Literatuur	213
Bijlagen	217
1. Basissenmerken: detaillijst voor observeren	217
2. Betrokkenheid: beslisschema	220
3. Risicofactoren: detaillijst voor observeren	221
4. Taakgerichtheid en zelfstandigheid	222
5. NT2-lijsten	223
6. Signalen vroegonderkenning dyslexie	227
7. Signalering ontwikkelingsvoorsprong	228
Ook interessant voor u	229

Beschrijving van de ontwikkelingslijnen

	Pag.
Zelfbeeld	51
Relatie met volwassenen	55
Relatie met kinderen	57
Spelontwikkeling	68
Taakgerichtheid en zelfstandigheid	72
Grote motoriek	77
Kleine motoriek	82
Tekenontwikkeling	86
Visuele waarneming	94
Auditieve waarneming	96
Mondelinge taalontwikkeling	101
Beginnende geletterdheid	111
Lichaamsoriëntatie	118
Ruimtelijke oriëntatie	121
Tijdsoriëntatie	126
Beginnende gecijferdheid	132
Logisch denken	144

Inleiding

Het onderwijs in de onderbouw dient een breed fundament te leggen voor de verdere persoonsontwikkeling en schoolloopbaan van alle kinderen. Dit is inmiddels een algemeen geldende opvatting. Dat geldt ook voor het uitgangspunt dat de ontwikkeling ononderbroken dient te verlopen. Ook al zullen kinderen grote verschillen laten zien wat betreft hun mogelijkheden, het verloop van hun ontwikkeling, hun motivationele behoeften en hun culturele achtergrond, leraren worden er op aangesproken met deze verschillen rekening te houden. Dit vraagt om een bewust gekozen activiteiten aanbod dat past bij wat kinderen nodig hebben. Goed volgen van de ontwikkeling van alle kinderen is daarbij een voorwaarde. Problemen kunnen daardoor bijtijds wordenesignaleerd en aangepakt. Daartoe is het KIJK!-observatiemodel voor groep 1 en 2 van de basisschool ontwikkeld.

Het KIJK!-observatiemodel voor groep 1 en 2 vindt zijn basis in het ontwikkelingsvolgmodel van Drs. D. Memelink (Seminarium voor Orthopedagogiek). Dit model, dat toen nog slechts in concept aanwezig was, is voor ons zowel naar inhoud als naar lay-out een belangrijke inspiratiebron geweest. Met name in de ontwikkelfase (1995) was dit het geval. In die periode heeft Bazalt het door haar ontwikkelde observatiemodel in eerste instantie verspreid onder de titel 'Vroegtijdige Onderkenning' (V.T.O). Later zijn daar nog, rekening houdend met de ervaringen en ontwikkeling op de Zeeuwse scholen, tal van aanpassingen en vernieuwingen in aangebracht. Kenmerkend voor deze vernieuwingen en aanpassingen is enerzijds dat ze op advies van externe instanties tot stand zijn gekomen. Een voorbeeld hiervan is de koppeling met het dyslexieprotocol en afstemming op tussendoelen voor Beginnende geletterdheid zoals die door het Expertisecentrum Nederlands (EN) zijn geformuleerd. Op verzoek van Bazalt heeft het EN het KIJK!-observatiemodel ten aanzien van deze punten grondig bestudeerd en becommentarieerd. Anderzijds zijn de reacties van leraren die met KIJK! werken en de informatie over tussendoelen van de SLO aanleiding geweest om soms kleine en soms grote veranderingen aan te brengen. Voorbeelden hiervan zijn: ontwikkeling van het Logisch denken en Beginnende gecijferdheid, Tekenontwikkeling en ontwikkeling van de Kleine motoriek. Zo ontstond geleidelijk aan een geheel eigen instrument met een eigen gezicht en is KIJK! voor groep 1 en 2 uitgegroeid tot een op zichzelf staand product.

Het succes van KIJK! voor groep 1-2 heeft geleid tot de ontwikkeling van verschillende andere KIJK!-producten. KIJK! is uitgebreid naar de voorschoolse periode en naar de groepen 3 tot en met 8. Er is nu een doorlopend observatiesysteem voor kinderen vanaf 0 jaar tot en met groep 8 van de basisschool. In 2011 is Kijk Kies Doe voor kleuters beschikbaar gekomen. Een boek met stimulerende activiteiten voor het samenstellen van een beredeneerd onderwijsaanbod. Het voorziet in een werkwijze om het aanbod gericht te laten aansluiten bij de ontwikkeling van kinderen. Niet het aanbod is het vertrekpunt, maar de onderwijsbehoeften van de leerlingen. KIJK! is daardoor veel meer dan een signaleringsinstrument. Het is een werkwijze waarbij de observatiegegevens van KIJK! de basis vormen voor een doelgericht onderwijsaanbod. De inspectie verwacht van leraren in de groepen 1 en 2 dat zij tijdig signaleren of zich risico's voordoen in de ontwikkeling van de kleuter om vervolgens te bepalen welke interventies van belang zijn om de kleuter te ondersteunen. Met KIJK! heeft u daarvoor een geschikt instrument in handen.

In 'Actieplan Basis voor Presteren' (2011) heeft de regering haar ambities voor verbetering van leerprestaties geformuleerd. Daarin wordt de focus gelegd op opbrengstgericht werken en het verhogen van de taal-rekenprestaties. De acties worden uitgewerkt in vier actielijnen. In actielijn 2 'leren van resultaten' staat dat scholen vanaf schooljaar 2012/2013 verplicht worden een leerling- en onderwijsvolgsysteem (lovs) te gebruiken. Een belangrijke kracht van het primair onderwijs is dat vorderingen van leerlingen vanaf het begin worden gevolgd! Dit met de bedoeling om de ontwikkeling van leerlingen bewust en doelgericht te ondersteunen. Met het nieuwe KIJK!-observatiemodel geeft u concreet invulling aan deze beleidslijn.

KIJK! is een uitgave die voortdurend in ontwikkeling is. Belangrijke nieuwe ontwikkelingen, inzichten en ervaringen zijn steeds weer aanleiding tot aanpassingen en toevoegingen. In deze nieuwe druk zijn de mijlpalen aangepast aan de meest recente (2011) tussendoelen van SLO. Ook is er voorzien in een naadloze aansluiting op KIJK! 0-4 jaar door de mijlpalen vanaf 3;6 jaar te laten beginnen. De ontwikkelingslijnen zijn bovendien uitgebreid met een mijlpaal tot 7 jaar om ook leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong goed in kaart te kunnen brengen. De opzet van de handleiding is nog meer gericht op het werken met KIJK! in de praktijk.

Op veel scholen wordt naar volle tevredenheid met KIJK! gewerkt. Er is een groot aantal onderwijsadviescentra, verspreid over Nederland, die zich hebben gespecialiseerd in het verzorgen van scholing en begeleiding bij implementatie. Met de KIJK!-specialisten van deze begeleidingsdiensten worden jaarlijks bijeenkomsten georganiseerd voor uitwisseling van ervaringen en het informeren over nieuwe ontwikkelingen binnen KIJK!. Op www.bazalt.nl vindt u een actueel overzicht van KIJK!-licentiehouders. Scholen die geïnteresseerd zijn in KIJK! kunnen primair een beroep doen op hun eigen onderwijsbegeleidingsdienst of Bazalt.

De auteurs

In KIJK! spreken we over de leraar als 'zij'. Uiteraard wordt ook 'hij' bedoeld.